

mana ab tota s'apereyla e ab totes ses *asines*» (RLR xxxii, 157), i en un de capcinès de 1323: «els e altres tenentz de la dita molina pusquen penre --- de totz los boschs de Capcir --- ad ús de corbes e de livadors e totes altres *asines* de la dita molina» (ib., 426); i de nou es parla de les *asines del molí* en un doc. ross. de 1381 (*ImuLC*, per al qual veg. *TREMUIA*).

Fins en el Rosselló aquesta -s- o -z- ja no era, en el primer segle de la llengua escrita, més que un record evanescent de l'antiga vibril·lant ð, grafiada en forma aproximada, imperfecta, com una -z- o sibilant, però cada cop més esfumada, i que en algunes zones ja havia desaparegut del tot, com ens han mostrat més amunt els exs. d'alguns escriptors. Seguidament *aina* va traslladar l'accent en bona part del territori, canviant-se alhora la *a* pretònica en *e*, com en *faena* > *feina*, *baina* > *beina*, *faia* > *feia*, *caia* > *queia*, *coina* > *cuina*, etc.

La forma *eina* amb canvi d'*a* en *e*, trigarà a preponderar en la llengua, per més que ja la trobem en algun manuscrit lullità (en certes edicions del passatge, citat més amunt, del *Fèlix*, p. ex.). Fins i tot avui, però, en què *eina* ha predominat tant en la llengua comuna (*eyna*, Belv., Lab., NOLLER en *DBal.*), manté encara *aina* una ampla vigència regional o local. La major part dels valencians senten encara *aina* com la forma normal en la llengua (Renat, «El Camí», 14-rv-34) i no n'usen d'altra els ceramistes de Manises (*Vocab.*, p. 372). Per més que ens acostem cap al Nord, a Cervera del Maestre encara sentim que amb esta-pa negra (*crussilla*) renten «les *aines* del vi» (1961), i llegim en *Seidia*: «—Guerra! —criden llurs goles argentines—. / Al camp tots nostres hòmens! Nos-atros les *aines* / pendrem per al treball» (211).

També resta *aina*, la forma comuna del ross. (Grandó, *Misc. Fabra*, 180): «hom veu passar de tota part / bancs, *aines*, taulons, bótes i grosses branques, / porcs, gallines, moltons, debrissos de palanques / rodolats per l'aigua a l'atzar», Saisset (*Catal. del R.*, 176; rimant amb *teranyina*, 242); Mn. Casaponce, referint-se a una aixada o càvec (*BDLC* VIII, 261); a Talteüll, s'excusaven d'acompanyar-me perquè anaven amb *l'aina su l'aspàlla*, a Corsaví perquè havien de dur les *aines* a l'estanya-paelles (1960). D'altra banda *èina* és avui la forma general a les Illes: «cada dia vaig en cós, / mon bé estimat, a fer feina: / no me mir tants de pics *s'eina* / com vegades pens en vós», cobla mall. (Moll, *Amoroses*, 39); eiv. «*eyna*: utensilio, herramienta, instrumento» (PzCabr.), i referint-se a una *alfàbia* en Castelló, *Rond. Eiv.*, 23.

És *èina* així mateix la pronúncia general en cat. or., i fins i tot s'extravasa això un poc cap a l'Urgell i a algun altre centre ciutadà del Ponent (*éina* a les Borges, *BDLC* VI, 71). Però, almenys pel que fa a certs ambients rurals, no assegurem que això sigui gaire antic ni en comarques bastant centrals: «no 'm matis am res de foc ni tampoc am res d'*ehinas* / sinó amb una tovayola», romanço recollit a Aiguafreda (MilàF, *Romillo*, 237B); i en tot cas la vella pronúncia sobreviu en les comarques extremes del dialecte: *aina* 60

sentia jo encara a parents pagesos en el més alt Empordà (Biure, Boadella, 1931, 1939), «no tenien *aines* per obrir-ho» a Navès-Busa (1964), «una *aina* de llaurar» en el Gaià (a Salamó, 1955).

En català occidental resta *aina* fins avui pertot: «aneu's-en a casa / portau lo falçó; / segueu-lo --- / com al patge mane / la Verge Maria, / se'n va promptament / a buscà l'*abina*; / quan lo patge arribe / ja 'l trobe conrat», cobla urgellesa (Jo. Segura, *Misc. Folkl. Arabia*, p. 116); és *aina* també la forma de molta part del Sud i general a tot el Pallars (*abinas* en el Capbreu de Castellarnau, a. 1759, p. 86), de la Vall d'Assua (Surp, 1959), «lo destralo és una *aina* per a tapir vímets» (Roní, id.), i a tots els pobles de Cardós i Vall Ferrera el vaig sentir aplicat a tota mena d'atuells i estris de conreu, etc.: als de mesurar gra (*quartà*, *aimina*, *punyera*), a un bugader de llauna, a les que posaven al foc descansant en cremalls o trespeus, a l'erer i el porgador de l'era, a l'enclusa de picar la dalla, a una bregadora, a una aixola (1932-4). I així segueix fins a l'Alta Ribagorça, definit «toda clase de herramientas» (*nusaltros tenim moltes aines*, Ferraz, p. 19). És clar que la forma amb hiatus és estrictament catalana, però des del català va passar manlevada (*aina*) al sard del Campidano («instrumento, enseres», MLWagner, *RFE* IX, 238; *BDC* x, 144).

I en l'Edat Mitjana, almenys en el seu sentit etimològic de 'facilitats', es va usar en el Nord d'Aragó: «todos los de la ciudad tiengan armas sufficientment, cada uno segunt so *azina*», en un doc. de 1396, si bé un corrector més tardà hi passà ratlla canviant-ho en *su facultad* (*Rev. de Aragón*, 1902, 848). En el vell text foral aragonès *Vidal Mayor* (c. 1250) *ayzina* apareix sovint traduint *opportunitas* 'ocasió, comoditat'.

Enllà del Pirineu, el mot queda viu en gran part del domini, en formes que són succedanis fonètics de l'antic *aizina*: *eisino* és sens dubte encara la forma rodanesa (amb abundor d'exemples proverbials i fraseològics en el *TdF*), amb *aisino* en parts del Lenguadoc, i arribant *eigino* o *esino* fins als Alps i Del·finat, *oygino* «instrument ---» fins al Roergue (Vaysier). Per la banda gascona no sembla entrar gaire fundament (no hi sé variants amb -io, -ie, com hauríem d'esperar), i a la Vall d'Aran s'empra *airina* (amb rotacisme, i amb -n-, d'aire foraster, conservada), solament usat a la part alta (de Pujolo en avall el reemplaça *estürment*). De tota manera degué tenir vella vigència en el Bearn, si bé amb els sentits abstractes, car des d'allà degué passar al basc (vist que només es troba en parlars orientals) suletí *aizina* i ronc. *aizina* (amb z sonora) «tiempo libre», que ja figura en el poeta més antic, Detchepare (a. 1543), i a la vall de Zaratze es contrau en *aizna* «ocio», en algun altre lloc *aisa* «fácilmente» (Mitzelena, *FonHivca.*, 163; *Pasado L. Vca.*, 47).

L'origen de l'oc. ant. *aizina* i cat. *aina* ja fa temps que s'ha vist que està en un derivat abstracte en -ina de l'adjectiu i substantiu oc. ant. *aize*, fr. *aise*. És sabut que aquest també significà 'comoditat', 'avinentesa' i en particular 'lloc avinent, adjacent', 'allò